

teuton lovagokkal. A Város sorsát tehát sokkal pragmatikusabb és szorgosabb agyak és kezek döntötték el. Így vált hosszú időre „minden nemzet műhelyévé”. Egy olyan talajjá, mely nem feltétlenül barátságos a művészetekkel és az irodalommal. Jó, hogy a pragmatikus elit inkább hajlandó együttműködni, mint végeérhetetlenül vitázni, s a mérsárlást kockáztatni. De olyan talaj ez, amelyben nehezen kapaszkodik meg a képzelet költői virága.

De ha megkapaszkodik, akkor aztán...

DEMÉNY PÉTER fordítása

Gál Andrea

KÉT SÉTA

Amikor eljön a nyár, de még nincs kánikula, egy délelőttön felballagsz a Cenkre, onnan a Schuller felé veszed az irányt, és három vagy négy óra múlva elérsz arra helyre, ahol a gerincen úgy kell áthaladni, hogy egy keskeny ösvény vezet pontosan az élén, és jobbról is, balról is meredek lejtő kísér, amelyen nincs fa vagy bokor, mert már olyan magasan jársz, de van érdes szálú fű, amelynek a tövén puha mohahalmok és elhalt fűcsomók ülnek, ami arra csábít, hogy mindegyre lelépj az örvényről, és a lépteid alatt besüppedjen a talaj, és vannak tavaszi–nyár eleji virágok, amelyek között még hófoltok is csillognak, és mindenfelé nagyon messzire ellátsz, egyes helyeket, főként a településeket és utakat meg tudod nevezni, a többi viszont, a hegyek, sziklák, völgyek, lankák, magányos házak az ismeretlenből integetnek; ahol látod, hogy milyen sokat emelkedtél, mióta elindultál, de azt is látod, hogy előtted magasodik még a csúcs, és különben is, odébb van a Nagykő és a Bucsecs, a Királykő, és ha szerencséd van, a Csukást meg a Fogarasi-havasokat is láthatod, és egyrészt elbízod magad, másrészt annyira parányi vagy ebben a fenség-rengetegben, és izzadsz, de a hátadat meg-megfújja a jeges szél, na, ezt tudnám ahhoz hasonlítani, ha valaki (én) Brassóban él(ek).

Ha végigolvastad a fenti mondatot, az a gyanúm, hogy túlzásnak tartod, és érzelmileg túlfűtöttnek. Jól jönne egy kis fanyarság, némi önirónia, lokálpatriotizmus-kritika. Igaz, igaz, de én legalább három éve gondolkodom ezen, és nem akar a véleményem megváltozni. Úgyhogy igen örültem, ami-

kor szóltak, hogy írni lehet Brassóról valamit. Gondoltam, ezt a hasonlatot kiírom magamból. Így élek Brassóban: innen sok mindennek láthatóvá válik az ellentéte is, vagy az árnyoldala vagy az előnye vagy az érem másik oldala, attól függ, honnan indítunk. Kiegyensúlyozott helynek mondanám, de nem tudom, mi az egyensúly. Egy negatív példa mentén indulok (*te is indulj a Cenkre!*). Itt értem igazán, mi a kultúra. Brassó kereskedelmi város volt a középkortól kezdődően, majd a 20. században eliparosodott, ha szabad így fogalmazni, aztán a nagyszámú lakosság elkezdte kitermelni a művészet és művelődés megvalósulási lehetőségeit. Színház, könyvtár, mozi, egyetem, könyvbemutatók, könyvesboltok – ezek mind vannak, de a lakosságnak eléggé kis részéhez jutnak el ahhoz, hogy bizton elmondhassuk: Brassó nem kultúrváros. És ha a román kultúrát nézve nem az, akkor a magyarra nézve ez hatványozottan igaz. Brassóban jelenleg hozzávetőlegesen 15 000 magyar él, amihez hozzáadódik a környező települések (Négyfalu, Tatrang község és néhány falu) 10 000 főnyi magyarsága. Ez fenntart egy középiskolát, egy nyomtatott újságot, egy rádiót, egy magyaradást, évi egy (néha két) színházfesztivált, évi egy Magyar Napokat, öt magyar ajkú felekezet körülbelül tíz templomát (ezt majd számolja meg valaki pontosan), és néhány kisebb kezdeményezést, társulatok vendégszerepléseit, a megyei könyvtárnak iskolák, óvodák magyar tagozatait, könyvterjesztők vásárlóközönységét és egy aprócska magyar könyvesboltot. Nagyon kevés ez annak, aki Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen, Sepsiszentgyörgyön, Csíkszeredában szocializálódott. És mégis: amikor egyszerre látom a nagyobb erdélyi magyar kultúrát és annak kicsi, provinciális, erre-arra görbített brassói változatát, valahogy megnyugszom. Valami örök emberi világlík ki az összehasonlításból, valami antropológiai bizonyítéka annak, hogy az ember kultúra nélkül nincs meg, de ha bármit is ki tud termelni önmagának, ha ki tudja fejezni önmagát, ha mégiscsak létrejönnek ezek a fórumok, akkor jól van, jól tud lenni. Dühöngeni is lehet, de minek. Inkább tekintsünk az „erdélyi magyar vagyok” korlátain túlra.

Hiszen ha végigsétálok az Óvároson (*te ekkor már a Stehil-tisztáson jársz*), és a szász kultúra fölém magasodik, felpillantok a Kapu utcán az Apollónia Hirschert ábrázoló freskóra, aztán bekanyarodom a Hirschert utcán, a vásárcsarnok mellett, amit maga Apollónia építtetett, állítólag azért, hogy hálát adjon az Úrnak a tetszhalott lánya „feltámadásáért”; aztán elhaladok a Redut mellett, ahol a századelőn a román polgárok gyermekei éltek élénk társasági életet, majd a kommunizmus alatt az erdélyi társulatok vendégszereplésein szórakozott és okult a magyarság (én is, gyárnegyedi pionír-

koromtól kezdve Hair-rajongó nagykamasz koromig), akkor testközelben élem meg, hogy a kultúrák, ha nemzetiek, milyen szorosan összefonódhatnak anélkül, hogy feloldódnának egymásban. De ha innen kísétálok a Bolgárszeg felé, magam mögött hagyom a Porondot, és beérek a Salamonkövek árnyékába, ott már a tömbrománság egy hagyományos közösségét látom megnyilvánulni mindenben, a kanyargó, keskeny utcáktól kezdve a több száz éves kapukon át a kicsi ablakokig és (szó szerint) lepedőnyi udvarokig, ahonnan évente egyszer díszes lovak vonulnak ki viseletbe öltözött lovasokkal, akkor az egyenemű, hagyományörző kultúra szele csap meg. Ha meg nem arra veszem az irányt, hanem a Csigahegyen át a Rakodó- és Astra negyedbe, akkor meg azzal szembesülök, hogy a kommunizmus vigasztalan telepein, a blokknegyedekben megpróbálták minden helyi gondolkodásmódot kiölni, ledózerolni, s még a brassói románság sem maradhatott meg abban, amit a századok alatt magamagának összehordott, hát még a számbelileg csekély magyarság vagy már elillanni készülő szászság. Aztán ha bemerészkedem a tömbházak közé, mégis azt látom, hogy vannak helyi és időbeli sajátosságok, és itt is kifejlődött egy sajátos kultúra. Lehet, hogy pillanatokig úgy tűnik: „Egy vaslában sárga fű virít.” De egyszerre parádézik előttem a szocialista lázalom, táncol a Balkán, és fölöttük Nyugat-Európa ráncolja a homlokát. A tömbház kertjében hagymát termel valaki, és szólnak az ortodox harangok. *(Most már kijutottál az erdős részből, kezdődik az alpesi táj, az ösvény a gerinc élére érkezett, és te is vele együtt. Ott áll előtted a Schuller-csúcs.*

Magadra hagylak. A szél fagyos, a nap forró, látsz jobbra is, balra is, előre is, hátra is. Felfelé, lefelé nyújtózik a tekinteted. Egyedül vagy, esetleg legközelebb néhány barátodat magaddal viheted. Nincs nyüzsgés, nincs hajsza. Szabadnak érzed magad, és elszigeteltnek. Sok apró élményről lemaradsz. Viszont van időd nézelődni. Ha akarsz, következtetéseket is levonhatsz. Van időd, van terved.)